नेपाली र बान्तावा भाषाका पदसङ्गतिको व्यतिरेकी अध्ययन

शोधार्थी

इन्द्रकुमारी राई

क्याम्पस क्रमाङ्क र शैक्षिक वर्ष : १६३ (२०७४/०७५)

त्रि.वि. दर्ता नं.: ९-२-७-३२-२०१३

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क र वर्ष : २१८००१६ (२०७५)

नेपाली भाषा शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त प्रस्तुत शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

२०७८/२०२२

स्वयम् घोषणा

प्रस्तुत ***नेपाली र वान्तावा भाषाका पदसङ्गतिको व्यतिरेकी अध्ययन*** शीर्षकमा तयार पारिएको यो शोधपत्र नितान्त मौलिक छ । यसमा कहीँ कतैबाट हुबहु सारिएको छैन । आवश्यक स्थानमा सन्दर्भस्रोत उल्लेख गरिएको छ । पछि कतैबाट यथावत् बिनासन्दर्भ सारिएको पाइएमा कानुन नियमअनुसार जुनसुकै दण्डसजाय भोग्न तयार भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

शोधार्थी

इन्द्रकुमारी राई

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष

जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी

मिति :

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
जनता बहुमुखी क्याम्पस
इटहरी सुनसरी
सम्पर्क : ०२५-५८१३००/ ५८००६४

प.सं. :
च.नं ::

शोधनिर्देशकको सिफारिसपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षकी छात्रा इन्द्रकुमारी राईले मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको **नेपाली र बान्तावा भाषाका पदसङ्गतिको व्यतिरेकी अध्ययन** शीर्षकमा प्रस्तुत शोधपत्र शिक्षाशास्त्र सङ्कायतर्फ नेपाली भाषाशिक्षा विभागअन्तर्गत उपयुक्त भएकाले यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली भाषाशिक्षा विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

....
(नवीनकुमार शर्मा)
शोधनिर्देशक

मिति :

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
जनता बहुमुखी क्याम्पस
इटहरी सुनसरी
सम्पर्क : ०२५-५८१३००/ ५८००६४

प.सं. :
च.नं ::

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षकी छात्रा इन्दकुमारी राईले स्नातकोत्तर उपाधिका लागि तयार पार्नुभएको **नेपाली र बान्तावा भाषाका पदसङ्गतिको व्यतिरेकी अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र उपयुक्त देखिएकाले स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

१. अध्यक्ष : मदनराज बराल ....

(विभागीय प्रमुख)

२. सदस्य : नवीनकुमार शर्मा. ....

(शोधनिर्देशक)

३. सदस्य : ....

(बाह्य परीक्षक)

मिति : २०७८/.../....

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायतर्फ नेपाली भाषाशिक्षा विभाग अन्तर्गतको स्नातकोत्तर तहका लागि **नेपाली र बान्तावा भाषाका पदसङ्गतिको व्यतिरेकी अध्ययन** शीर्षकमा तयार पारिएको हो ।

अनुसन्धान जस्तो जटिल कार्यमा आफ्नो कार्य व्यस्तता हुँदाहुँदै पनि शीर्षक चयनदेखि लिएर शोधप्रस्ताव लेखन, शोधपत्र तयार पारुन्जेलसम्म निरन्तर सहयोग एवम् निर्देशन गर्नुहुने शोधनिर्देशक जनता बहुमुखी क्याम्पसका नेपाली भाषाशिक्षा विभागका गुरु उपप्राध्यापक नवीन कुमार शर्माप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । त्यसै गरी यस क्याम्पसका विभागीय प्रमुख मदनराज बराल र नेपाली विभागका सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यसैगरी जनता बहुमुखी क्याम्पसका क्याम्पस प्रमुख एवम् सम्पूर्ण क्याम्पस परिवारप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यसै गरी यस शोधपत्र तयार पार्नका लागि आवश्यक पर्ने सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु हुने पुस्तकालय परिवारप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यसै गरी बान्ताव भाषाकासामग्री सङ्कलनमा सहयोग गर्नुहुने महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस धरानका उपप्राध्यापक जीवन कुमार राईप्रति कृतज्ञ छु ।

यो शोधपत्र तयार गर्ने सन्दर्भमा प्रश्नावली तयार पार्न आवश्यक सरसल्लाह दिनुहुने आदरणीय गुरु प्रा. डा. टङ्कप्रसाद न्यौपानेप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

यो शोधपत्रको कम्प्युटर टङ्कणका लागि सहयोग गर्नुहुने हाम्रो कम्प्युर सेन्टर, धरानका गजेन्द्र मुखियाहरूप्रति पनि धन्यवाद दिन्छु । यसैगरी शोधपत्र लेखनका निम्ति पारिवारिक सहयोग गर्नुहुने श्रीमान् निरज राईज्यूप्रति पनि अनगृहीत छु ।

अन्त्यमा, यस शोधपत्रलाई पूर्णता दिन प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरूलाई धन्यवाद दि“दै प्रस्तुत शोधपत्र समुचित मूल्याङ्कनका लागि जनता बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभाग, इटहरी समक्ष पेस गर्दछु ।

वि.सं. :

शोधार्थी

इन्द्रकुमारी राई

शोधसार

प्रस्तुत अध्ययन **नेपाली र बान्तावा भाषाका पदसङ्गतिको व्यतिरेकी अध्ययन** शीर्षकमा केन्द्रित छ । यस सन्दर्भमा शोधपत्रको सङ्गठनका लागि पाँचवटा अध्याय बनाइएको छ । पहिलो अध्यायमा शोधको परिचय दिइएको छ । यसअन्तर्गत विषयप्रवेश समस्याकथन, उद्देश्य, शोधको औचित्य विषयक्षेत्र र सीमाको उल्लेख गरिएको छ । यस क्रममा नेपाली र बान्तावा भाषाका पदसङ्तिमा केकस्तो व्यतिरेक पाइन्छ भन्ने समस्यालाई लिई त्यसको समाधानलाई उद्देश्य मानिएको छ ।

दोस्रो अध्यायमा पूर्वकार्यको समीक्षा गरिएको छ । यस क्रममा प्राप्त दुईवटा पुस्तक र स्नातकोत्तर शोधपत्रको समीक्षा गरिएको छ । उल्लिखित पूर्वकार्यहरुमा नेपाली र बान्तावा भाषाका पदसङ्गतिको व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको पाइँदैन । यसै अध्यायमा अध्ययनका लागि सैद्धान्तिक आधार पनि तयार पारिएको छ । यस क्रममा व्यतिरेकी विश्लेषको परिचय, रुपायनिक कोटिको परिचय, व्युत्पादन र रुपायनमा भिन्नता, पूर्वकार्यको उपयोगिता जस्ता विषयलाई समावेश गरिएको छ ।

तेस्रो अध्यायमा अध्ययनको विधि र प्रक्रिया उल्लेख गरिएको छ । यसमा नमुना/जनसङ्ख्या, नमुना छनोट, उपकरण निर्माण, उपकरणको परीक्षण, तथ्याङ्क सङ्कलनको विधि, तथ्य विश्लेषणको चर्चा गरिएको छ । सम्पूर्ण बान्तावाभाषीलाई नमुना/जनसङ्ख्या मानी त्यसबाट सोद्देश्यमूलक विधिमा नमुना छनोट गरिएको छ । तथ्याङ्कको सङ्कलनका लागि प्रश्नावलीलाई उपकरण बनाइएको छ र वर्णनात्मक तथा तुलनात्मक विधिमा तथ्यको विश्लेषण गरिएको छ । यसै अध्यायमा अध्ययनको प्रारुप पनि दिइएको छ ।

चौथो अध्याय परिणाम र छलफलका लागि सङ्गठित गरिएको छ । यसमा बान्तावा जाति, भाषा र यसका भाषिकाको उल्लेखसहित पदसङ्गतिको परिचय दिइएको छ । यस क्रममा बान्तावा भाषामा लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, समावेशात्मकता र सार्वनामिकीकरणमा सङ्गति देखाइएको छ ।

अन्तिम पाँचौं अध्यायमा निष्कर्षका रुपमा नेपाली भाषासँग पदसङ्गतिमा व्यतिरेक उल्लेख गरिएको छ । नेपालीका तुलनामा बान्तावामा व्याकरणिक लिङ्गभेद पाइँदैन । नेपालीमा नभएको द्विवचन पनि बान्तावामा पाइन्छ । नेपालीमा जस्तै नाम र सर्वनामका पुरुषसँग क्रियापदमा सङ्गति भए पनि बान्तावाका प्रथम पुरुष सर्वनामका द्विवचन र बहुवचनमा समावेशी तथा असमावेशी भेद पाइएका छन् । यसै गरी बान्तावामा सार्वनामिकताअनुसार पनि सङ्गति पाइन्छ । यसरी नेपाली र बान्तावा भाषाका पदसङ्गतिमा व्यतिरेक पाइएको छ ।

विषयसूची

प्रतिबद्धता

सिफारिस-पत्र

स्वीकृति-पत्र

अध्याय : एक

शोधपरिचय

विषय प्रवेश	१
समस्या कथन	२
उद्देश्य	२
औचित्य	३
विषयक्षेत्र र सीमा	३
शोधविधि	३
शोधपत्रको रूपरेखा	३

अध्याय : दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा तथा सैद्धान्तिक आधार

पूर्वकार्यको समीक्षा	४
पुस्तक समीक्षा	४
सैद्धान्तिक अवधारणा	११
सैद्धान्तिक आधार	११
व्यतिरेकी विश्लेषण	११
समतलीय पद्धति	१२
ऊर्ध्वतलीय पद्धति	१२
रूपायन र रूपायनिक कोटिको परिचय	१२
रूपायन र व्युत्पादनमा फरक	१३
रूपायनका तत्त्व	१४
आधार तत्त्व	१४
आधेय तत्त्व	१५
पूर्वकार्यको उपयोगिता	१५
अध्ययनको प्रारूप	१६

अध्याय : तीन

अध्ययनको विधि र प्रक्रिया

विषय प्रवेश	१७
नमुना/जनसङ्ख्या	१७
नमुना छनोट	१७
उपकरण निर्माण	१७
उपकरणको परीक्षण	१७
तथ्याङ्क सङ्कलनको विधि	१७
तथ्यविश्लेषण	१८
अध्ययनको प्रारूप	१८

अध्याय : चार

परिणाम र छलफल

विषय प्रवेश	१९
बान्तावा जाति र भाषाको परिचय	२२
बान्तावा भाषाका भाषिका	२३
पदसङ्गति	२३
लिङ्ग र सङ्गति	२४
शाब्दिक लिङ्ग	२४
व्युत्पादनिक लिङ्ग	२५
वचन र सङ्गति	२६
नाम र क्रियामा वचन सङ्गति	२७
सर्वनाम र क्रियामा वचन सङ्गति	२७
पुरुषवाचक सर्वनाम र क्रियामा वचन सङ्गति	२७
दर्शक सर्वनाम र क्रियामा वचन सङ्गति	३०
प्रश्नार्थक सर्वनाम र क्रियामा वचन सङ्गति	३१
स्वामित्ववाचक सर्वनाम र नामसँग सङ्गति	३२
पुरुष र क्रियामा सङ्गति	३३
आदरमा सङ्गति	३३

सामान्य ३४
मध्यम ३४
उच्च ३५
विशिष्ट ३५
समावेशात्मकतामा सङ्गति ३५
समावेशी ३६
असमावेशी ३६
सार्वनामिकतामा सङ्गति ३६
निष्कर्ष ३८

अध्याय : पाँच

सारांश, निष्कर्ष, र उपयोगिता

सारांश ३९
निष्कर्ष ४०
सुझाव ४१
उपयोगिता ४२
नीतिगत तह ४२
कार्यान्वयन तह ४२
आगामी अनुसन्धानका लागि शीर्षक ४३
सन्दर्भसूची **४४**
परिशिष्ट **४६**
शोधार्थीको व्यक्तिगत विवरण **५०**